

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 8.3.2006
KOM(2006) 105 lõplik

ROHELINE RAAMAT

Euroopa strateegia säästva, konkurentsivõimelise ja turvalise energia tagamiseks

{SEK(2006) 317}

SISUKORD

1.	Euroopa energiasstrateegia: tasakaal säästva arengu, konkurentsivõime ja varustuskindluse vahel	3
2.	Kuus prioriteetset valdkonda	5
2.1.	Energia majanduskasvu ja töökohtade allikana Euroopas: Euroopa elektri ja gaasi siseturgude väljakujundamine	5
2.2.	Energia siseturg, mis tagab varustuskindluse: liikmesriikide solidaarsus	8
2.3.	Energiavarustuse kindluse ja konkurentsivõime probleemidega tegelemine: suund säästvamatele, tõhusamatele ja mitmekesisematele energialiikidele	9
2.4.	Integreeritud lähenemine kliimamuutustega tegelemisele	10
2.5.	Uuenduste soodustamine: Euroopa energiatehnoloogia strateegiline plaan	13
2.6.	Sidusa energiaalase välispoliitika poole.....	14
3.	Järeldused.....	17

ROHELINE RAAMAT

Euroopa strateegia säästva, konkurentsivõimelise ja turvalise energia tagamiseks

(EMPs kohaldatav tekst)

1. EUROOPA ENERGIASTRATEEGIA: TASAKAAL SÄÄSTVA ARENGU, KONKURENTSIVÕIME JA VARUSTUSKINDLUSE VAHEL

Euroopa on jõudnud uude energiaajastusse.

- *Kiirelt on vaja investeringuid. Ainuüksi Euroopas vajatakse ennustatava energianõudluse katmiseks ja vananeva infrastruktuuri asendamiseks järgmise 20 aasta jooksul umbes triljoni euro suurust investeringut.*
- *Meie sõltuvus impordist kasvab. Kui me ei suuda parandada omamaise energia konkurentsivõimet, katavad importtooted 20–30 aasta pärast ligikaudu 70% Euroopa Liidu energiavajadusest võrreldes praeguse 50%-ga. Osa neist toodetest on pärit ebaturvalistest piirkondadest.*
- *Varud on kontsentreeritud vähestesse riikidesse. Praegu tuleb ligikaudu pool EL-is tarbitavast gaasist ainult kolmest riigist (Venemaa, Norra, Alžeeria). Praeguste suundumuste jätkudes kasvaks gaasi import järgmise 25 aasta jooksul 80%-ni.*
- *Globaalne energianõudlus kasvab. Maaailma energianõudlus ja CO₂ heitkogused suurenevad 2030. aastaks tõenäoliselt 60% võrra. Maaailma naftatarbimine on alates 1994. aastast tõusnud 20% võrra ja prognooside kohaselt kasvab naftanõudlus 1,6% võrra aastas.*
- *Nafta- ja gaasihinnad tõusevad. EL-is on need viimase kahe aasta jooksul peaaegu kahekordistunud ning elektri hinnad lähevad sama teed. See kõik on tarbijate jaoks raske. Suurenev ülemaailmne nõudlus fossiilkütuste järele, pikenenud turustusahelad ja kasvav sõltuvus impordist tähendavad, et nafta- ja gaasihindade tõus on ilmselt pöördumatu. See võib aga anda tõuke suurema energiatõhususe ja uuenduste suunas.*
- *Meie kliima soojeneb. Valitsustevahelise kliimamuutuste rühma andmetel on kasvuhooonegaaside emissioon juba muutnud meie kliima 0,6 °C soojemaks. Kui meetmeid ei võeta, tõuseb temperatuur käesoleva sajandi lõpuks 1,4–5,8 °C võrra. Kõik maailma piirkonnad, sealhulgas Euroopa Liit, peavad seisma tulevikus silmitsi tõsiste tagajärgedega oma majandusele ja ökosüsteemidele.*
- *Euroopa ei ole veel välja arendanud täielikult konkurentsivõimelisi energia siseturge. Alles siis, kui sellised turud on paigas, saavad EL-i kodanikud ja ettevõtjad kasu kõikidest varustuskindluse ja madalamate hindade eelistest. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb tegeleda võrkude vastastikuse sidumisega, kehtestada tõhusad seadusandlikud ja õiguslikud raamistikud ning neid ka praktikas kohaldada, ning rangelt jõustada ühenduse konkurentsieeskirju. Lisaks peab energiasektori konsolideerimine olema turupõhine, kui*

Euroopa tahab edukalt vastata tema ees seisvatele väljakutsetele ja teha tulevikku arvestades õigeid investeeringuid.

Selline on uus 21. sajandi energiamaastik. See tähendab maailma, kus majanduspiirkonnad sõltuvad üksteisest energiavarustuse kindluse ja stabiilsete majandustingimuste tagamisel ning tõhusal tegutsemisel kliimamuutuste vastu.

Selle maastiku mõju tunnetab igaüks otse. Juurdepääs energiale on iga Euroopa elaniku igapäevases elus ülioluline. Meie kodanikke mõjutavad kõrgemad hinnad, energiavarustuskindluse häired ja Euroopa kliima muutumine. Säästev, konkurentsivõimeline ja turvaline energia on üks meie igapäevaelu tugisambaid.

Selline olukord nõuab Euroopa ühist tegutsemist. Riigipead ja valitsusjuhid tunnistasid seda oma tippkohtumistel 2005. aasta oktoobris ja detsembris ning palusid komisjonil asjaga tegeleda. Hiljutised sündmused on rõhutanud selle probleemi lahendamise vajalikkust. Lähenemisviis, mille aluseks on üksnes 25 riigi iseseisev energiapoliitika, ei ole piisav.

Euroopa Liidul on olemas vajalikud abivahendid. 450 miljoni tarbijaga on EL maailma suuruselt teine energiaturg. Ühiselt tegutsedes saavutatakse piisav kaalukus oma huvide esiletoomiseks ja kaitsmiseks. EL-il ei ole uue energiaolukorraga tegelemiseks mitte üksnes piisav suurus, vaid ka hulk poliitilisi vahendeid. EL on maailmas esirinnas nõudluse reguleerimise alal, uute ja taastuvate energialiikide edendamises ning vähem süsinikdioksiidi tootvate tehnoloogiate arendamises. Kui EL toetab uut ühist poliitikat ühehäälsel arvamusega energiaküsimustes, võib Euroopa asuda juhtima ülemaailmseid püüdlusi energiaalaste lahenduste leidmiseks.

Euroopa peab tegutsema kiirelt: uuenduste kasutuselevõtuks energiasektoris kulub palju aastaid. Euroopa peab jätkuvalt propageerima mitmekesisust, nii energialiikide kui ka päritolu- ja transiidiriikide puhul. Sel moel loob ta vajalikud tingimused majanduskasvuks, uute töökohtade loomiseks, suuremaks turvalisuseks ja keskkonnaseisundi parandamiseks. Alates Euroopa Komisjoni 2000. aasta rohelisest raamatust energiavarustuse kindluse kohta on neis valdkondades tehtud edusamme, kuid vaadates viimaseid suundumusi energiaturul, on tekkinud vajadus uue Euroopa-poolse tõuke järele.

Käesolevas rohelises raamatus esitatakse rida ettepanekuid ja arvamusi, mis võiksid olla aluseks uuele terviklikule Euroopa energiapoliitikale. Kevadist Euroopa Ülemkogu ja Euroopa Parlamenti kutsutakse üles esitama oma arvamust rohelise raamatu kohta, mille põhjal võiks käivituda ka laiaulatuslik avalik arutelu. Seejärel esitab komisjon konkreetsed ettepanekud meetmete kohta.

Rohelises raamatus määratletakse kuus peamist valdkonda, kus tuleb tegutseda, et astuda vastu meie ees seisvatele väljakutsetele. Põhiküsimused on järgmised: kas me oleme ühel nõul, et on vaja välja töötada uus ühine Euroopa energiasstrateegia, ning kas see peaks toetuma säästvuse, konkurentsivõime ja turvalisuse põhimõtetele.

Sellest tulenevad järgmised küsimused.

1. Konkurentsivõime ja energia siseturg. Kas valitseb üksmeel selles, et tõeline ühisturg on põhjapaneva tähtsusega Euroopa ühise energiasstrateegia toetamisel? Kuidas on võimalik kõrvaldada takistused kehtivate meetmete rakendamise teel? Milliseid uusi meetmeid tuleks selle eesmärgi saavutamiseks võtta? Kuidas saab EL soodustada

energiasektoris vajalikke märkimisväärseid investeeringuid? Kuidas tagada, et kõikidel Euroopa elanikel oleks juurdepääs mõistliku hinnaga energiale ning et energia siseturg aitaks kaasa tööhõive taseme säilitamisele?

2. Energialiikide mitmekesistamine. Mida peaks EL tegema, et tagada energiavarude kliimasõbraliku mitmekesistamise edendamist Euroopas tervikuna?
3. Solidaarsus. Milliseid meetmeid tuleb võtta ühenduse tasandil, et hoida ära energiakriiside tekkimist ja hõlbustada nende ohjamist, kui need ikkagi tekivad?
4. Säästev areng. Kuidas saab Euroopa ühine energiasstrateegia kõige paremini tegeleda kliimamuutustega, nii et keskkonnakaitse, konkurentsivõime ja varustuskindluse eesmärgid oleksid tasakaalus? Milliseid lisameetmeid on ühenduse tasandil vaja, et saavutada praegused eesmärgid? Kas tuleks seada veel eesmärke? Kuidas tagada pikaajaline kindel ja ennustatav investeerimiskeskond, mis aitaks keskkonnasõbralikke ja taastuvaid energiaallikaid EL-is edasi arendada?
5. Uuendused ja tehnoloogia: Milliseid meetmeid tuleks võtta ühenduse ja riigi tasandil, et säilitada Euroopa ülemaailmne juhtpositsioon energiatehnoloogia valdkonnas? Milliste vahenditega on seda kõige parem saavutada?
6. Välispoliitika. Kas on vaja ühist energiaalast välispoliitikat, et EL saaks rääkida ühel häälel? Kuidas saavad ühendus ja liikmesriigid edendada tarnete mitmekesisust, eelkõige gaasi puhul? Kas EL peaks arendama uusi partnerlussuhteid oma naabritega, sh Venemaaga, ning maailma teiste peamiste tootja- ja tarbijariikidega?

Euroopa energiapoliitika väljatöötamine saab olema pikaajaline väljakutse. See nõuab konkreetset, kuid paindlikku raamistikku: konkreetset selles mõttes, et see esindab kõige kõrgemal tasemel heakskiidetud ühist lähenemisviisi; paindlikku selles mõttes, et seda tuleb korrapäraselt uuendada. Selle protsessi tugipunktina teeb komisjon ettepaneku esitada nõukogule ja parlamendile korrapäraselt EL-i strateegiline energiaaruanne, mis hõlmab käesolevas rohelises raamatus määratletud teemasid. See oleks inventuur ja tegevusplaan kevadisele Euroopa Ülemkogule, sellega jälgitaks edusamme ja tuvastataks uusi probleeme ning leitaks lahendusi kõigis energiapoliitika aspektides.

2. KUUS PRIORITEETSET VALDKONDA

2.1. Energia majanduskasvu ja töökohtade allikana Euroopas: Euroopa elektri ja gaasi siseturgude väljakujundamine

Säästva, konkurentsivõimelist ja turvalist energiat ei ole võimalik saavutada ilma avatud ja konkurentsivõimeliste energiaturgudeta, mis põhinevad selliste ettevõtjate vahelisel konkurentsil, kes soovivad saada üleeuroopalisteks konkurentideks, mitte domineerida riigi tasandil. Euroopa muudavad tugevamaks ja lubavad tal oma probleemidele lahendusi leida just avatud turud, mitte proteksionism. Tõeliselt konkurentsivõimeline ühtne Euroopa elektri- ja gaasiturk tooks endaga kaasa madalamad hinnad, parandaks tarnekindlust¹ ja konkurentsivõimet. Samuti aitaks see keskkonda, sest ettevõtjad sulgevad konkurentsi tingimustes sellised jaamad, mis ei ole energiatõhusad.

¹ “Lessons from liberalised electricity markets”. IEA, 2005.

2007. a juulis on peaaegu igal EL-i tarbijal seaduslik õigus osta elektrit ja gaasi mis tahes tarnijalt EL-is. Sellega avaneb Euroopale suur võimalus. Kuigi konkurentsivõimelise turu loomiseks on palju tehtud, ei ole töö veel lõppenud. Paljud turud on endiselt suures osas siseriiklikud ning seal domineerivad mõned üksikud ettevõtted. Liikmesriigid suhtuvad turu avamisele väga erinevalt, mis takistab tõeliselt konkurentsivõimelise Euroopa turu arengut; lahkavumusi põhjustavad seadusandjate volitused, võrguoperaatorite sõltumatus konkurentsivõimelusest, võrgueeskirjad, tasakaalustus- ja gaasiladustusrežiimid.

2006. aasta lõpuks on kõik liikmesriigid võtnud üle teise elektridirektiivi ja teise gaasidirektiivi ning komisjon on lõpetanud oma konkurentsivõimelise Euroopa gaasi- ja elektriturude toimimisest. Siis langetatakse täielikult mõjuhindamisel põhinev lõplik otsus selle kohta, milliseid täiendavaid seadusandlikke meetmeid on vaja, et eelkõige tagada mittediskrimineeriv võrkupääs, konkurentsiks vajalik võrguvõimsus, gaasi- ja elektriturude likviidsus ja tõhus õigusloome. Samas on juba praegu selge, et erilist tähelepanu vajavad viis põhivaldkonda.

i) Üleeuroopaline võrk

Tõelise üleeuroopalise elektri- ja gaasituru väljakujunemiseks on tarbijatel vaja ühtset Euroopa võrku. Selle saavutamiseks on vaja tagada ühised eeskirjad ja standardid piiriüleste kaubandust mõjutavates küsimustes. Neis küsimustes on edusamme tehtud, kuid need on liiga aeglased.

Euroopa võrgukoodeksi abil võiks soodustada harmoneeritud või vähemalt võrdväärseid võrkupääsu tingimusi. See toimiks ühiste eeskirjade abil piiriüleste kaubandust mõjutavates õigusküsimustes. Eksperdid teevad esimesi samme piirkondlikul tasandil, eriti energiaturu reguleerijad Euroopa energiat reguleerivate asutuste nõukogu ja Euroopa reguleerivate asutuste töörühma kaudu. Kuid vaja on veelgi suuremaid ja kiiremaid edusamme, et kõikidel tööstus- ja eratarbijatel oleks võimalus osta oma elekter ja gaas teiste liikmesriikide tarnijatelt. Selleks uurib komisjon, i) mida on vaja ette võtta, et kaotada erinevused liikmesriikide seadusandjate praeguste võrdväärsete volituste ja sõltumatuse vahel, ning ii) kas praegused riiklike seadusandjate ja võrguoperaatorite koostöövormid on adekvaatsed või kas piiriüleste küsimustega tegelemiseks oleks vaja veel tihedamat koostööd, näiteks Euroopa energiaturu reguleeriva asutuse näol. Sellisel reguleerival asutusel oleks volitused ühtsete eeskirjade ja lähenemisviiside, näiteks Euroopa võrgukoodeksi kehtestamiseks ning ta teeks koostööd võrguoperaatoritega. **Euroopa energiavõrkude keskus** võib samuti koondada võrguoperaatoreid formaalsesse organisse, et olla abiks Euroopa võrgukoodeksi arendamisel.

ii) Prioriteetne vastastikuse sidumise plaan

2002. a Euroopa Ülemkogul Barcelonas kiitsid riigipead ja valitsusjuhid heaks plaani tõsta liikmesriikide võrkude minimaalset vastastikuse sidumise taset 10 protsendini. Progress ei ole olnud rahuldav. Ilma täiendava füüsilise võimsuseta ei saa olla tõeliselt konkurentsivõimelist ja ühtset Euroopa turgu; see on eriti oluline selliste riikide jaoks nagu Iirimaa ja Malta või Balti riigid, mis jäävad „energiasaareks“, mis on ülejäänud ühendusest suuresti ära lõigatud. Samamoodi on paljude piirkondade vahel vaja täiendavat elektrivõrkude vastastikuse sidumise võimsust, näiteks Prantsusmaa ja Hispaania vahel, et võimaldada tõelise konkurentsi arenemist nende kahe riigi vahel. Vaja on ka uusi investeeringuid gaasiturude infrastruktuuri. Paljudes liikmesriikides tuleb võtta meetmeid, et vabastada võimsusi, mis on pikaajaliste elektri- ja gaasiturulepingutega reserveeritud turgu valitsevatele operaatoritele. Vastastikune sidumine on oluline mehhanism solidaarsuse tagamisel.

Stimuleerida tuleb era- ja avaliku sektori investeeringuid infrastruktuuri ning kiirendada lubade andmise menetlusi. Mida tihedam on vastastikune seotus Euroopa elektrivõrgus, seda väiksem on vajadus varuvõimsuse järele ning aja jooksul vähenevad ka kulud. See on eriti oluline nüüd, mil Euroopa senine liigne tootmisvõimsus on saamas ajalooks. Komisjon määratleb 2006. aasta lõpuks **üksikmeetmed**, mida ta peab vajalikuks **liikmesriikide tasandil**. Määratletakse ka täiendavad meetmed **ühenduse tasandil**, näiteks üleeuroopaliste võrkude raames kättesaadavate vahendite tõhusam kasutamine.

Siinkohal on olulised ka suhted olulise elektritransiidiriigi Šveitsiga.

iii) Investeeringud tootmisvõimsusse

Vananeva elektritootmisvõimsuse väljavahetamiseks ja nõudluse rahuldamiseks vajab EL järgmise 20 aasta jooksul suuri investeeringuid. See hõlmab ka tippkoormustega toimetulekuks vajalikku võimsust. Peab olema vajalik reserv, millega välditaks suure nõudluse ajal tekkivaid katkestusi ning mis toimiks varuvõimalusena katkendlikele taastuvatele energiaallikatele. Õigeaegsete ja säästvate investeeringute tegemine eeldab nõuetekohaselt toimivat turgu, mis tagaks vajalikud hinnasignaalid, stiimulid, õigusliku stabiilsuse ja juurdepääsu rahastamisele.

iv) Võrdsed võimalused: eristamise tähtsus

Endiselt püsivad suured erinevused selles, mil määral ja kui tõhusalt eristatakse konkureerivat tegevust ning ülekannet ja jaotamist. See tähendab, et praktikas on riikide turud õiglaseks ja vabaks konkurentsiks valmis erineval määral. Eristamist käsitlevad sätted teises elektridirektiivis ja teises gaasidirektiivis tuleb rakendada täielikult, mitte ainult formaalselt, vaid ka nende mõtet järgides. **Kui selle tulemusel ei saavutata võrdseid võimalusi, tuleks kaaluda lisameetmeid ühenduse tasandil.**

v) Euroopa tööstuse konkurentsivõime tugevdamine

Üks energia siseturu tähtsamaid eesmärke on edendada EL-i tööstuse konkurentsivõimet, aidates sellega kaasa majanduskasvule ja töökohtade loomisele. Tööstuse konkurentsivõime nõuab läbimõeldud, stabiilset ja ennustatavat reguleerivat raamistikku, mille puhul võetaks arvesse turumehhanisme. Seepärast peab energiapoliitika soosima tulusaid võimalusi ning tuginema põhjalikule majandusanalüüsile, mis käsitleb eri poliitilisi võimalusi ja nende mõju energia hindadele. Kindel energiavarustus mõistlike hindadega on siin otsustava tähtsusega. Oluline on tagada integreeritud ja konkurentsivõimelised elektri- ja gaasiturud, kus häireid esineb võimalikult vähe. Uuel energeetikas, keskkonda ja konkurentsivõimet käsitleval kõrgetasemelisel tööühendusel on oluline roll kõigi asjaomaste tööstusharude konkurentsivõime tugevdamisel.

Näiteks on vaja kaaluda, kuidas kõige paremini rahuldada energiamahuka tööstuse õigustatud vajadusi ja samal ajal järgida ka konkurentsieeskirju. Sellekohased järeldused peaksid sisalduma 2006. a lõppu plaanitud aruandes siseturu kohta. Lisaks tuleb kaaluda, kuidas kõige paremini tagada tõhus koordineerimine komisjoni, riikide energiaturgu reguleerivate asutuste ja riikide konkurentsiasutuste vahel.

2.2. Energia siseturg, mis tagab varustuskindluse: liikmesriikide solidaarsus

i) Varustuskindluse tõstmine siseturul

Liberaalne ja konkurentsivõimeline turg aitab tõsta varustuskindlust, saates tööstusharule õigeid investeerimissignaale. Kuid et selline konkurents toimiks tõhusalt, peab turg olema läbipaistev ja prognoositav.

Prognoositavuse seisukohalt on kõige tähtsam Euroopa energia infrastruktuuri füüsiline turvalisus nii looduskatastroofide kui ka võimalike terroriaktide suhtes, samuti turvalisus poliitiliste riskide suhtes, sealhulgas tarnehäired. Nn arukate elektrivõrkude arendamine, nõudluse reguleerimine ja hajutatud energiatootmine võiks kõik ootamatu defitsiidi korral abiks olla.

Sellest lähtuvalt on mitu valdkonda, kus võiks tulevikus meetmeid võtta.

- **Euroopa energiavarustuse vaatluskeskuse** loomine niipea kui võimalik EL-i energiaturu nõudlus- ja pakkumissuundumuste jälgimiseks, võimalike infrastruktuuri- ja tarnepuuduste tuvastamiseks varajases staadiumis ning Rahvusvahelise Energiaagentuuri töö täiendamiseks EL-i tasandil.
- Tõhusam **elektrivõrkude turvalisus** tänu tihedamale koostööle ja infovahetusele põhivõrguettevõtjate vahel Euroopa ühiste turvalisus- ja usaldusväärsusstandardite määratlemisel ja kokkuleppimisel. **Ametlik põhivõrguettevõtjate grupp**, kes annab aru EL-i energiaturge reguleerivatele asutustele ja komisjonile, võiks tugineda tööle, mida alustati pärast 2003. aasta elektrikatkestusi. Sellest võiks kujuneda **Euroopa energiavõrkude keskus**, millel oleks volitused vajaliku teabe kogumiseks, analüüsimiseks ja avaldamiseks, samuti vastavate reguleerivate institutsioonide poolt heakskiidetud kavade elluviimiseks.
- **Infrastruktuuri füüsilise turvalisuse** seisukohast väärivad edasist kaalumist kaks põhilist meetet. Esiteks **võiks välja töötada mehhanismi, mille abil saab ette valmistada ja pakkuda solidaarsust ja võimalikult kiiret abi riikidele, kes on pärast esmatähtsa infrastruktuuri kahjustumist raskustes**. Teiseks **võiks infrastruktuuri kaitseks vastu võtta ühised standardid või meetmed**.

ii) EL-i uus lähenemisviis seoses nafta ja gaasi julgeolekuvarudega ja katkestuste ärahoidmisega

Naftaturg on ülemaailmne ja suuremad tarnekatkestused, isegi kui need on kohaliku või piirkondlikku tähtsusega, vajavad üleilmset tegutsemist. Julgeolekuvarude kasutuselevõtt, mille Rahvusvaheline Energiaagentuur korraldas pärast orkaani Katrina, toimis hästi. Mis tahes tugevam ühendusepoolne samm selles valdkonnas peaks seetõttu olema kooskõlas kõnealuse üleilmse mehhanismiga. Siiski võib olla vajalik ühenduse koordineeritum reageerimine, kui Rahvusvaheline Energiaagentuur otsustab julgeolekuvarud kasutusele võtta. Eriti aitaks kaasa see, kui komisjon teeks uue seadusandliku ettepaneku **ühenduse naftavarude olukorra regulaarsema ja läbipaistvama avalikustamise** tagamiseks, mis omakorda aitaks naftaturgu läbipaistvamaks muuta.

Lisaks tuleks **kehtivad direktiivid gaasi- ja elektrivarustuse kindluse kohta** uuesti läbi vaadata, et tagada nende piisav tõhusus võimalike tarnekatkestuste puhul. Hiljutiste

kogemuste taustal on tõstatatud olulisi küsimusi, sealhulgas asjaolu, kas Euroopa gaasivarud on piisavad lühiajalisemate tarnekatkestustega toimetulekuks. Aruandes peaks uurima ka seda, kas edastatakse õigeid signaale, et edendada tulevikus vajalikke investeeringuid Euroopa gaasi- ja elektriturgu, sealhulgas investeeringuid varustuskindlusesse ja infrastruktuuri, et oleks võimalik vastastikku abi anda. Signaalid võiks muu hulgas hõlmata **uue seadusandliku ettepaneku esitamist gaasivarude kohta**, et kindlustada EL-i võimet reageerida lühemaajalistele gaasivarustuse katkestustele nii, et oleks tagatud solidaarsus liikmesriikide vahel ning samal ajal arvestataks EL-i eri osade erinevat ladustusvõimet.

2.3. Energiavarustuse kindluse ja konkurentsivõime probleemidega tegelemine: suund säästvamatele, tõhusamatele ja mitmekesisematele energialiikidele

Iga liikmesriik ja energiaettevõtja valib oma energialiikide kogumi ise. Kuid ühe liikmesriigi valikud mõjutavad paratamatult ka tema naabrite ja kogu ühenduse energiaturvalisust, samuti konkurentsivõimet ja keskkonda. Näiteks:

- mis tahes liikmesriigi otsus toetuda elektri tootmisel suures osas või täielikult maagaasile mõjutab märkimisväärselt tema naabrite energiavarustuse kindlust gaasidefitsiidi korral;
- liikmesriikide otsustel, mis puudutavad tuumaenergiat, võivad samuti olla väga tõsised tagajärjed teiste liikmesriikide jaoks, arvestades EL-i sõltuvust imporditavatest fossiilkütustest ja CO₂ heitkoguseid.

EL-i strateegiline energiaaruanne annaks liikmesriikidele selge üleeuroopalise raamistiku otsuste langetamiseks energialiikide üle. Selles peaks analüüsima kõiki eri energialiikide eeliseid ja puudusi alates omamaistest taastuvatest energiaallikatest, nagu tuuleenergia, biomass ja biokütused, väikesed hüdroelektrijaamad ja energiatõhusus, kuni kivisöe ja tuumaenergiani, ja selliste muutuste kaudset mõju EL-ile tervikuna. Analüüs võiks põhineda standardmetoodikal.

Kivisööst ja ligniidist näiteks sõltub praegu umbes kolmandik EL-i elektritoodangust: kliimamuutuse kontekstis võib seda säästvaks pidada vaid juhul, kui sellega kaasneb süsiniku sidumine tööstuslikul tasemel ja kahjulikest gaasidest vaba söepõletamistehnoloogia EL-i tasandil.

Aruanne peaks võimaldama läbipaistvat ja objektiivset arutelu tuumaenergia tulevikust EL-is asjaomaste liikmesriikide jaoks. Tuumaenergia moodustab praegu umbes ühe kolmandiku EL-i elektritoodangust ning kuigi tuumajäätmete ja –ohutuse küsimusele tuleb hoolikalt tähelepanu pöörata, on tuumaenergia käesoleval ajal Euroopa suurim peaaegu süsinikuvaba energiaallikas. EL peaks olema aktiivne tuumaenergia kõigi kulude, eeliste ja puuduste tuvastamisel, et selleteemalised arutelud oleksid infoküllased, objektiivsed ja läbipaistvad.

Lisaks oleks asjakohane **leppida kokku üldises strateegilises eesmärgis**, nii et säästva energiakasutuse, konkurentsivõime ja varustuskindluse eesmärgid oleksid tasakaalus. See tuleks välja töötada põhjaliku mõjuhindamise taustal ning sellest peaks saama võrdlusalus, mille põhjal hinnata EL-i energialiikide kogumit; samuti aitaks see EL-il vastu seista kasvavale impordisõltuvusele. Näiteks **võiks eesmärgiks olla, et vähemalt kindel osa EL-i koguenergiast peaks pärinema turvalistest ja vähem süsihappegaasi tekitavatest energiaallikatest**. Selline võrdlusalus kajastaks impordisõltuvuse võimalikke ohte; selle abil oleks võimalik määratleda pikaajaline püüdlus vähem süsihappegaasi tekitavate energiaallikate kasutamise poole ja nende eesmärkide saavutamiseks vajalikud peamiselt

siseriiklikud meetmed. Selles oleks ühendatud liikmesriikide vabadus valida eri energiaallikate vahel ning EL-i kui terviku vajadus sellise energialiikide kogumi järele, milles peegelduksid tema peamised energiaalased eesmärgid. EL-i strateegiline energiaaruanne oleks vahend, mille abil esitada ettepanekuid selliste nõukogu ja parlamendi poolt kokkulepitud eesmärkide kohta ning eesmärkide saavutamist hiljem kontrollida.

2.4. Integreeritud lähenemine kliimamuutustega tegelemisele

Kliimamuutustega tuleb tegeleda tõhusalt ja kiirelt ning EL peab jätkuvalt olema eeskujuks, üritades saavutada võimalikult laiahaardelist rahvusvahelist panust. Euroopa peab olema ambitsioonikas ning tegutsema ühtsel viisil, et edendada EL-i Lissaboni eesmärke.

EL on juba üks eestvedajaid püüdlustes, millega tahetakse majanduskasvu ja kasvavat energiatarbimist teineteisest lahutada. EL-i tegevuses on jõulised seadusandlikud algatused ja energiatõhususe programmid ühendatud konkurentsivõimeliste ja tõhusate taastuvenergia vormide edendamisega. Samas on EL-i tegevus kliimamuutustega võitlemisel orienteeritud pikale perspektiivile.

Eelseisva ülemaailmse temperatuuritõusu piiramiseks nii, et see ei ületaks kokkulepitud 2 kraadi tööstuseelsest tasemest, peaks kasvuhoonegaaside heitkogused maailmas saavutama tipptaseme hiljemalt 2025. aastaks ning vähenema seejärel vähemalt 15%, kuid loodetavasti koguni 50% võrreldes 1990. aasta tasemega. See suur väljakutse tähendab, et Euroopa peab tegutsema kohe, eriti energiatõhususe ja taastuvenergia valdkondades.

Meetmed taastuvenergia ja energiatõhususe vallas, eriti kliimamuutustega tegelemine, aitavad kaasa energiavarustuse kindlusele ja piiravad EL-i kasvavat sõltuvust importenergiast. Lisaks loodaks Euroopas palju kvaliteetseid töökohti ning säilitataks Euroopa juhtpositsioon tehnoloogia vallas ühes maailma kõige kiiremini kasvavas tööstusharus.

Sellega seoses on **EL-i heitkogustega kauplemise süsteem** paindlikuks ja tulusaks raamistikuks kliimasõbralikumale energiatootmisele. EL-i heitkogustega kauplemise süsteemi põhjalik läbivaatamine annab võimaluse süsteemi toimet laiendada ja veelgi parandada. Lisaks on EL-i heitkogustega kauplemise süsteem järkjärguliselt laieneva ülemaailmse süsinikuturu keskmes, mis annab Euroopa ettevõtjatele edumaa.

i) Parema tulemus väiksemate vahenditega: energiatõhususe esirinnas

Tõhus energiapoliitika ei tähenda, et mugavus tuleks ohvriks tuua. Samuti ei tähenda see konkurentsivõime vähenemist. Tegelikult tähendab tõhus poliitika selles valdkonnas suisa vastupidist: tehakse kulutasuvamaid investeeringuid, et vähendada energia raiskamist, sellega tõstetakse elatustaset ja säästetakse raha; kasutatakse hinnasignaale, et kasutada energiat vastutustundlikumalt, ökonoomsemalt ja mõistlikumalt. Turupõhised vahendid, sealhulgas ühenduse energiamaksu raamistik, võivad sellega seoses osutada väga tõhusaks.

Kuigi Euroopa on juba praegu üks maailma kõige energiatõhusamaid piirkondi, on siiski võimalik saavutada veel paremaid tulemusi. Oma 2005. a rohelises raamatus energiatõhususe kohta sedastas Euroopa Komisjon, et EL saaks kokku hoida kuni 20% oma praegusest energiatarbimisest: see tähendaks 60 miljardi euro võrra väiksemaid kulusi energiale, aitaks oluliselt kaasa energiavarustuse kindlustamisele ning looks kuni miljon uut töökohta otseselt hõlmatud sektorites.

Üks kasulik vahend on EL-i ühtekuuluvuspoliitika, mille eesmärkide hulka kuulub energiatõhususe parandamine, taastuvate ja alternatiivsete energiaallikate väljaarendamine ning investeeringud võrkudesse, kui turg ei toimi nõuetekohaselt. Komisjon kutsub liikmesriike ja piirkondi üles oma 2007.–2013. aasta riiklike strateegiliste raamistike ja rakenduskavade koostamisel tõhusalt kasutama ühtekuuluvuspoliitika pakutavaid võimalusi käesoleva strateegia toetuseks.

Selle potentsiaali ärakasutamiseks esitab komisjon käesoleval aastal **energiatõhususe arengukava**. See püüdlus vajab järjekindlat toetust ja otsusekindlust kõige kõrgemal poliitilisel tasandil kogu Euroopas. Mitmed vahendid selleks, nagu toetused ja maksusoodustused, on riikide hallata ning riigid peavad avalikkust veenma, et energiatõhusus võib aidata neil raha säästa. Kuid EL-i tasandil võib olla otsustav mõju ning arengukavas esitatakse konkreetsed meetmed 20% kokkuhoiu saavutamiseks 2020. aastaks.

Võimalikud meetmed on näiteks:

- pikaajalised suunatud energiatõhususe kampaaniad, mis hõlmavad ka hoonete ja eriti avalike hoonete tõhusust;
- tugev jõupingutus energiatõhususe parandamiseks transpordisektoris ning eelkõige Euroopa suurlinnade ühistranspordi olukorra kiireks parandamiseks;
- rahastamisvahendite rakendamine, et hoogustada kommertsbankade investeeringuid energiatõhususe projektidesse ja energiaettevõtetesse;
- mehhanismid, millega soodustatakse investeeringuid energiatõhususe projektidesse ja energiaettevõtetesse;
- üleeuroopaline “valgete sertifikaatide” süsteem – kaubeldavad sertifikaadid, mida ettevõtjad, kelle tulemused on energiatõhususe miinimumstandarditest paremad, võivad „müüa” teistele, kes ei ole suutnud neid standardeid järgida;
- tarbijate ja tootjate juhendamiseks tuleb keskenduda kõige olulisemate energiat kasutavate toodete, kaasa arvatud kodumasinade, sõidukite ja tööstusseadmete energiatõhususe hindamisele ja näitamisele. Asjakohane võib olla kehtestada selles valdkonnas miinimumstandardid.

Lõpuks peab energiatõhusus muutuma ülemaailmseks prioriteediks. Arengukava võib kasutada “stardipakuna”, millelt anda sarnastele tegevustele hoogu üle maailma tihedas koostöös Rahvusvahelise Energiaagentuuriga ja Maailmapangaga. **EL peaks välja pakkuma rahvusvahelise energiatõhususe lepingu ja seda propageerima**; leping hõlmaks nii arenenud kui arenguriike ja sellega laiendatakse Energy Star'i lepingut.

ii) Taastuvate energiaallikate kasutuse suurendamine

Alates 1990. aastast on EL töötanud ambitsioonika ja eduka plaani kallal saavutada maailmas juhtiv koht taastuvenergia valdkonnas. Ühe näitena võib nimetada, et EL on installeerinud tuuleenergia võimsuse, mis võrdub 50 söega köetava elektrijaama võimsusega ja mille kulutused on viimase 15 aastaga vähenenud poole võrra. EL-i taastuvenergiaturu aastakäive on 15 miljardit eurot (pool kogu maailma turust), see annab tööd ligi 300 000 inimesele ning on ka oluline eksportija. Taastuvenergia hinnad on hakanud võistleva fossiilkütuste hindadega.

Aastal 2001 leppis EL kokku, et taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia osakaal EL-i tarbimises peab 2010. aastaks olema 21%. Aastal 2003 lepitati kokku, et 2010. aastaks peab vähemalt 5,75% tarbitavast bensiinist ja diislist moodustama biokütus. Mitmetes riikides kasvab taastuvenergia kasutus kiiresti tänu toetavale siseriiklikule poliitikale. Sellegipoolest näitavad praegused suundumused, et EL-il jääb nende eesmärkide saavutamisele 1–2 protsenti puudu. Kui EL tahab saavutada oma pikaajalisi kliimamuutustealaseid eesmärke ja vähendada sõltuvust fossiilkütuste impordist, peab ta suutma neist eesmärkidest kinni pidada ja neid isegi edestada. Taastuvenergia on juba praegu maailmas suuruselt kolmas elektrienergia allikas (sõe ja gaasi järel) ning võib kindlasti muutuda veelgi olulisemaks, kui arvestada sellega kaasnevaid keskkondlikke ja majanduslikke eeliseid.

Selleks, et taastuvenergia potentsiaali saaks täielikult realiseerida, peab poliitika seda toetama ning eelkõige edendama selliste energiaallikate konkurentsivõimet, samal ajal täpselt järgides konkurentsieskirju. Kuigi mõned vähem süsihappegaasi tekitavad kohalikud energiaallikad on juba elujõulised, on teistel, näiteks avamere-tuuleenergial, laine- ja hoovusteenergial, küll potentsiaali, kuid need vajavad siiski tugevat toetust.

Taastuvenergia täielik potentsiaal realiseeritakse üksnes läbi taastuvenergia pikaajalise arendamise ja rakendamise. Koos EL-i strateegilise energiaaruandega esitab komisjon **taastuvaid energiaallikaid käsitleva tegevuskava**. See hõlmab EL-i tõhusa taastuvenergiapoliitika jaoks olulisi teemasid:

- **erimeetmeid sisaldav tegevusprogramm**, millega tagatakse eesmärkide täitmine;
- **arutelu selle üle, millised 2010. aastast kaugemale ulatuvad sihid ja eesmärgid on vajalikud**, ning selliste sihtide olemuse üle, et tagada tööstussektorile ja investoritele pikaajaline kindlus, samuti tegevusprogrammid ja meetmed selle plaani realiseerimiseks. Eesmärke võidakse täiendada laiendatud tegevussihtidega elektri, kütuste ja võimalik, et ka kütte valdkonnas;
- uus ühenduse direktiiv kütmise ja jahutamise kohta, millega täiendatakse ühenduse energiasäästu raamistikku;
- üksikasjalik lühiajaline, keskmise pikkusega ja pikaajaline plaan, et stabiliseerida ja järkjärgult vähendada EL-i sõltuvust imporditud naftast. See peaks toetuma olemasolevale biomassi tegevuskavale² ning biokütuste strateegiale³;
- teadusuuringute, tutvustamise ja turustamise algatused, et **tuua puhtad ja taastuvad energiaallikad turgudele lähemale**.

Tegevuskava põhineks põhjalikul mõjuhindamisel, milles võrreldakse taastuvenergiaallikaid muude kättesaadavate energiavormidega.

iii) Süsiniku sidumine ja geoloogiline ladustamine

Süsiniku sidumine ja geoloogiline ladustamine koos puhaste fossiilkütuste tehnoloogiatega on kolmas võimalus saavutada nullilähedane heitkoguste tase. Täna saab seda juba

² Komisjoni teatis – “Biomassi tegevuskava” - KOM(2005) 628, 7.12.2005.

³ Komisjoni teatis – “ELi biokütuste strateegia” - KOM(2006) 34, 8.2.2006.

majanduslikult kasutada nafta või gaasi täiustatud tootmiseks. See võib olla eriti oluline riikidele, kes otsustavad jätkata sõe kui kindla ja rikkaliku energiaallika kasutamist.

Siiski vajab see tehnoloogia ajendit, et luua vajalikke majanduslikke stiimuleid, tagada erasektori õiguskindlus ning kindlustada keskkonna terviklikkust. Selleks, et vähendada tehnoloogia kulutusi, on vaja uurimis- ja arendustööd ning laiaulatuslikke tutvustusprojekte, ning samuti võivad turupõhised stiimulid, nagu heitkogustega kauplemine, muuta selle pikaajaliseks tulusaks võimaluseks.

2.5. Uuenduste soodustamine: Euroopa energiatehnoloogia strateegiline plaan

Uute energiatehnoloogiate väljaarendamine ja kasutuselevõtt on oluline, et tagada varustuskindlus, säästev areng ja tööstuslik konkurentsivõime.

Energiaalne teadustegevus on aidanud märkimisväärselt parandada energiatõhusust (nt automootorites) ning mitmekesistanud energiaallikaid taastuenergia allikate kaudu. Siiski nõuab eesisevate väljakutsete ulatus veelgi suuremaid jõupingutusi.

Vaja on pikaajalist pühendumust. Näiteks on teadustegevus võimaldanud viimase 30 aasta jooksul parandada sõega köetavate elektrijaamade tõhusust 30%. Sõe ja terase teadusfond on aidanud seda EL-i tasandil rahastada. Tehnika edasine areng tooks kaasa CO₂ heitkoguste märkimisväärse vähenemise.

Teadustöö võib luua ka ärivõimalusi. Energiatõhusad ja vähem süsihappegaasi tekitavad tehnoloogiad kujutavad endast kiirelt kasvavat rahvusvahelist turgu, mille väärtus lähiaastatel küünib miljardite eurodeni. Euroopa peab tagama, et tema tööstusharud oleksid selles tehnoloogiate ja protsesside uues põlvkonnas maailmas esikohal.

Seitsmendas raamprogrammis tõdetakse, et meie energiaprobleemidele pole ühest lahendust, ning tegeletakse suure hulga tehnoloogiatega: taastuenergia tehnoloogiad; kahjulike gaaside vaba söepõletustehnoloogia ning süsiniku sidumine ja kõrvaldamine tööstuslikul tasemel; majanduslikult elujõuliste biokütuste väljatöötamine transpordi tarbeks; uued energiavektorid, nagu vesinik, keskkonnasõbralik energiakasutus (nt kütuseelemendid) ja energiatõhusus; lisaks kaasaegne tuuma lõhustamine ja termotuumakütuste väljatöötamine ITER-lepingu rakendamise kaudu.

EL vajab sobivate ressurssidega varustatud **strateegilist energiatehnoloogiate plaani**. See peaks kiirendama paljutõotavate energiatehnoloogiate arengut, kuid peaks samuti aitama luua tingimusi, et tuua selliseid tehnoloogiaid tõhusamalt ja tulusamalt EL-i turule ja maailmaturule. Tuleb tegeleda ka teadustööga suure energiatarbimisega aladel – majutus, transport, põllumajandus, põllumajandustööstus ja materjalitööstus. Kavandatav Euroopa Tehnoloogiainstituut võiks selle eesmärgi saavutamisel olulist rolli mängida.

Nimetatud plaaniga peaks tugevdama Euroopa tasandil toimuvat teadustööd, et vältida riiklike tehnoloogia- ja teadusprogrammide kattumist ning keskenduma EL-i kokkulepitud eesmärkidele. Tööstusharude poolt juhitud Euroopa tehnoloogiaplatvormid biokütuse, vesiniku ja kütuseelementide, fotogalvaanika, kahjulike gaaside vaba söepõletustehnoloogia ja elektrivõrkude valdkonnas aitavad saavutada üksmeelt seoses uurimisteede ja kasutuselevõtu strateegiatega.

EL peab kaaluma võimalusi, kuidas rahastada strateegilisemat lähenemisviisi energiaalasele teadustööle ning kuidas lõimida ja kooskõlastada ühenduse ja liikmesriikide teadus- ja uuendustöö kavasid ja eelarveid. Tuginedes Euroopa tehnoloogiaplatvormide kogemustele ja tulemustele, peavad kõrgetasemelised sidusrühmad ja otsustajad koonduma, et töötada välja EL-i nägemus energiasüsteemi ümberkorraldamiseks ning maksimeerida kõigi teadusalaste jõupingutuste tõhusust.

Vajaduse korral ning eelkõige selleks, et arendada välja „juhtivad turud“ uuenduste tarbeks, peaks Euroopa tegutsema laiahaardeliste ühtsete meetmete kaudu, millel on vajalik kriitiline mass, ning kaasama eraettevõtjad, liikmesriigid ja Euroopa Komisjoni avaliku ja erasektori partnerlustesse või lõimima riiklikke ja ühenduse energiaalaseid teadusprogramme. Pikaajaline energiaga seotud projekt ITER ja rahvusvaheliselt koordineeritud algatus Generation IV, mis on suunatud veelgi turvalisemate ja säästvamate reaktorite projekteerimisele, on näited sellest, kuidas EL on konkreetsete eesmärkide nimel ühiselt tegutsenud. Euroopa peaks investeerima ka teistesse võimalikesse tuleviku energiavormidesse, nagu vesinik ja kütuseelemendid, süsiniku sidumine ja ladustamine, laiaulatuslikud taastuvad tehnoloogiad, nagu päikese soojusenergia, ning veelgi pikaajalisematesse projektidesse, nagu metaanhüdraadid. Samuti tuleks kaaluda, kuidas kasutada ära Euroopa Investeeringuspanga vahendeid turust lähtuva teadus- ja arendustöö edendamiseks selles valdkonnas ning kuidas tihendada koostööd ülemaailmset huvi pakkuvates valdkondades.

Meetmeid tehnoloogia arengu kiirendamiseks ja uute energiatehnoloogiate maksumuse vähendamiseks tuleb täiendada poliitiliste meetmetega, et turgu avada ning tagada, et praegused kliimamuutustega tegelemise seisukohast tõhusad tehnoloogiad suudavad turgu hõlvata. Uued tehnoloogiad seisavad silmitsi suurte sisenemiskustega, kuna nad peavad konkureerima juurdunud tehnoloogiatega ja praegusesse, suuresti fossiilkütustel ja tsentraliseeritud tootmisel põhinevasse energiasüsteemi tehtud tohutute investeeringutega. EL-i heitkogustega kauplemise skeem, rohelised sertifikaadid, soodustariifid ja muud meetmed võivad tagada, et üleminek keskkonnasõbralikule energiatootmisele, -muundamisele ja -kasutusele oleks majanduslikult tasuv. Sellised meetmed võivad anda turule jõulisi poliitilisi signaale ning luua stabiilse kliima, milles tööstusharud saavad langetada vajalikke pikaajalisi investeeringusotsuseid. Programmiga „Arukas energeetika – Euroopa“ tagatakse samuti vajalikud vahendid ja mehhanismid mittetehniliste takistuste ületamiseks uute ja tõhusate energiatehnoloogiate kasutusele võtmisel.

2.6. Sidusa energiaalase välispoliitika poole

Energiaprobleemid, millega Euroopa silmitsi seisab, nõuavad sidusat välispoliitikat, mis võimaldaks Euroopal mängida rahvusvahelisel tasandil tõhusamat rolli ühiste probleemide lahendamisel koos teiste energiapartneritega üle maailma. Sidus välispoliitika on oluline säästva, konkurentsivõimelise ja turvalise energiavarustuse tagamiseks. See oleks murranguline samm ja näitaks liikmesriikide pühendumist, et leida ühistele probleemidele ühised lahendused.

Esimese sammuna tuleb ühenduse tasandil kokku leppida **energiaalase välispoliitika** eesmärkides ja selle saavutamiseks vajalikes meetmetes nii ühenduse kui liikmesriikide tasandil. EL-i energiaalase välispoliitika tõhusus ja sidusus sõltuvad sisepoliitikas tehtavatest edusammudest ning eelkõige energia siseturu väljakujundamisest. Eespool nimetatud **EL-i strateegiline energiaaruanne** oleks aluseks selle ühise nägemuse loomisel. See oleks inventuur ja tegevusplaan kevadisele Euroopa Ülemkogule, sellega jälgitaks edusamme ja

tuvastataks uusi probleeme ning leitaks lahendusi. Järelevalve peaks toimuma regulaarse ametliku poliitilise aruteluna ühenduse tasandil, kaasates liikmesriike ja komisjoni viisil, mis täpsustatakse hiljem. See annaks nõuetekohases institutsioonilises vormis ühe kindla toetuspunkti kõigile Euroopa energiamaastiku osapooltele nii ühenduse kui ka liikmesriikide tasandil. Nii võimaldataks mitte üksnes tõhusat teavevahetust, vaid ka lähenemisviiside tegelikku koordineerimist. EL saaks rääkida „ühel häälel“.

Nimetatud lähenemisviisi välispoliitilised eelised oleksid iseäranis tugevad. See peaks hõlmama mitmeid olulisi eesmärke ja vahendeid.

i) Selge poliitika energiavarude tagamisel ja mitmekesistamisel

Selline poliitika on vajalik nii EL-ile tervikuna kui ka üksikutele liikmesriikidele ja piirkondadele ning on eriti asjakohane gaasi puhul. Selleks võiks eespool nimetatud aruanne pakkuda välja **selgelt sõnastatud prioriteedid uue infrastruktuuri ajakohastamiseks ja ehitamiseks**, mis on vajalik EL-i energiavarustuse kindlustamiseks, eriti puudutab see gaasijuhtmeid ja veeldatud maagaasi terminale ning transiidieeskirjade kohaldamist ja kolmandate isikute juurdepääsu olemasolevatele torujuhtmetele. Näiteks võib tuua iseseisvad gaasitarne torujuhtmete kaudu Kaspia mere piirkonnast, Põhja-Aafrikast ja Lähis-Idast EL-i sündamisse, uued veeldatud maagaasi terminalid, mis teenindavad turge, mida praegu iseloomustab konkurentsi puudumine gaasitarnijate vahel, ning Kesk-Euroopa naftajuhtmed, mille eesmärk on hõlbustada Kaspia mere piirkonnast Euroopa Liitu tulevaid naftatarneid läbi Ukraina, Rumeenia ja Bulgaaria. Lisaks võiks aruandes määratleda konkreetsed poliitilised, rahalised ja reguleerivad meetmed, et ettevõtteid selliste projektidega tegelemisel aktiivselt toetada. Uus ELi-Aafrika strateegia, millega nähakse prioriteetse valdkonnana ette energiasüsteemide vastastikune sidumine, võiks samuti aidata mitmekesistada Euroopa nafta- ja gaasitarne allikaid.

ii) Energiaalane partnerlus tootjate, transiidiriikide ja teiste rahvusvaheliste osalistega

EL ja tema energiapartnerid on vastastikku sõltuvad. See kajastub kahepoolselt ja piirkondlikul tasandil mitmes konkreetses EL-i energiaalases dialoogis tootjate ja transiidiriikidega⁴. Samamoodi on energiaküsimused üha suurema tähtsusega EL-i poliitilises dialoogis teiste suurte energiatarbijatega (nt USA, Hiina, India), sealhulgas sellistes mitmepoolsetes foorumites nagu G8. Need dialoogid tuleks koondada ühise nägemuse alla, mida pakub nimetatud aruanne.

a) Dialoog peamiste energiatootjate ja -tarnijatega

EL on välja kujundanud suhted peamiste rahvusvaheliste energiatarbijatega, sealhulgas OPEC-i ja Pärsia lahe koostöönõukoguga. **Uus lähenemisviis on iseäranis oluline Venemaa puhul**, kes on EL-i tähtsaim energiatarbija. EL kui Venemaa suurim energiaostja on selles suhtes oluline ja võrdne partner. Ühise energiaalase välispoliitika väljatöötamine peaks märkima suurt muudatust energiaalases partnerluses nii ühenduse kui ka liikmesriikide tasandil. Tõeline partnerlus pakub kummalegi poolele turvatunnet ja selgust tuleviku suhtes, sillutades teed pikaajalisteks investeeringuteks uude võimsusse. See tähendaks ka võrdset ja vastastikust juurdepääsu turule ning infrastruktuuridele, sealhulgas eelkõige kolmandate

⁴ Eelkõige Venemaa, Norra, Ukraina, Kaspia mere basseini ja Vahemere riigid, OPEC ja Pärsia lahe koostöönõukogu.

isikute juurdepääsu torujuhtmetele. Tuleks alustada tööd nendest põhimõtetest lähtuva energiaalase algatuse kallal. Hiljem saaks tulemused kaasata ELi-Venemaa suhteraamistikku, millega 2007. aastal asendatakse praegune ELi-Venemaa partnerlus- ja koostööleping. Lisaks tuleks tugevdada jõupingutusi G8 raames, et tagada energiaharta lepingu kiire ratifitseerimine Venemaa poolt ja transiidiprotokolli läbiraakimiste lõpuleviimine.

b) Üleeuroopalise energiaühenduse loomine

Kooskõlas Euroopa naabruspoliitikaga ja selle tegevuskavadega (ning lisaks praegusele tegevusele partnerlus- ja koostöölepingute ja assotsiatsioonilepingute raames) on EL juba mõnda aega tegelenud oma energiaturu laiendamisega, kaasates sinna oma naabreid ja tuues neid järjest lähemale EL-i siseturule. Euroopat ümbritseva “ühise regulatiivse ruumi” loomine tooks kaasa üha enam arenevad eeskirjad ühise kaubanduse, transiidi ja keskkonna valdkonnas, turgude ühtlustamise ja integreerimise. See looks prognoositava ja läbipaistva turu, mis stimuleeriks investeringuid, arengut ja varustuskindlust nii EL-i kui ka tema naabrite jaoks. Praeguseid poliitilisi dialooge, kaubandussuhteid ja ühenduse rahastamisvahendeid on võimalik edasi arendada ning teiste partnerite jaoks on olemas võimalus sõlmida uusi kokkuleppeid või käivitada muud liiki algatusi.

Näiteks tuginedes energiaühenduse lepingule Kagu-Euroopa partneritega, samuti ELi-Magreb'i elektrienergiaturu ja ELi-Mashrek'i gaasituru arendamisele, oleks võimalik luua üleeuroopaline energiaühendus nii uue lepingu kui ka kahepoolsete kokkulepete kaudu. Teatavaid olulisi strateegilisi partnereid, sealhulgas **Türgit ja Ukrainat**, tuleks julgustada liituma Kagu-Euroopa energiaühenduse lepinguga. **Kaspia mere ja Vahemere riigid** on olulised gaasitarnijad ja transiidiriigid. **Alžeeria** üha suurenev tähtsus EL-i gaasitarnijana võiks anda tõuke spetsiifilise energiapartnerluse sõlmimisele.

Lisaks tuleks tähelepanu pöörata sellele, et hõlbustada Norra kui ühe EL-i kõige olulisema strateegilise energiapartneri jõupingutusi varude säästval haldamisel Euroopa põhjaosas ning soodustada Norra liitumist Kagu-Euroopa energiaühendusega.

Sel viisil loodaks ka selgem raamistik, et **edendada ühenduse investeringute parimat pikaajalist kasutamist läbi üleeuroopaliste energiavõrkude** ja nende harude, mis ulatuvad kolmandatesse partnerriikidesse, ning maksimeerida mõju EL-i nende energiavarude turvalisusele, mis on pühendatud kolmandate riikide energiasektorile. Sellel on eriline tähtsus uuele naabruspoliitilisele vahendile ning Euroopa Investeerimispanka ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga poolsele rahastamisele. Selles kontekstis on olulised mestimisprogrammid ja laenude subsideerimine strateegiliste energiainfrastruktuuride puhul väljaspool EL-i.

iii) Tõhus reageerimine välistele kriisilukordadele

Tuleks kaaluda, kuidas kõige paremini reageerida välistele energiakriisidele. Hiljutised kogemused nii nafta kui gaasi puhul on näidanud, et ühendus peab olema suuteline reageerima sellistele sündmustele kiiresti ja täielikult koordineeritult. EL-il puuduvad ametlikud vahendid väliste energiavarudega tegelemiseks. Lahenduseks võiks olla uus ja ametlik sihipärane vahend väliste energiatarne hädaolukordadega toimetulekuks. See võiks näiteks hõlmata seiremehhanismi, mis suudaks piisavalt vara ette hoiatada ja parandaks valmisolekut välise energiakriisi puhul.

iv) *Energiaküsimuste lõimimine muude välismõõdet omavate poliitikavaldkondadega*

Poliitilisel tasandil võimaldab Euroopa ühine energiaalane välispoliitika paremini lõimida energiaalaseid eesmärke laiahaardelisematesse suhetesse kolmandate riikidega ja neid toetavatesse poliitikavaldkondadesse. See tähendab tähelepanu keskendamist suhetele rahvusvaheliste partneritega, kes seisavad silmitsi samasuguste energiaprobleemidega – näiteks USA, Kanada, Hiina, Jaapan ja India –, sellistes valdkondades nagu **kliimamuutused, energiatõhusus ja taastuvad energiaallikad, uute tehnoloogiate alal tehtav uurimis- ja arendustöö, pääs maailma turgudele ja investeerimissuundumused**, et saavutada paremaid tulemusi mitmepoolsetes foorumites, nagu ÜRO, Rahvusvaheline Energiaagentuur ja G8. Kui need riigid vähendavad fossiilkütuste kasutamist, tuleb see kasuks ka Euroopa energiavarustuse kindlusele. EL võiks märkimisväärselt tihendada kahe- ja mitmepoolset koostööd nende riikidega, et edendada ratsionaalset energiakasutust kogu maailmas, vähendada saastet ja soodustada tööstus- ja tehnoloogiaalast koostööd energiatõhusate tehnoloogiate, taastuvate energiaallikate ja kahjulike gaaside vaba fossiilkütuste põletustehnoloogia (mille puhul süsinik seotakse ja geoloogiliselt ladustatakse) väljatöötamiseks, tutvustamiseks ja kasutusele võtmiseks. **Eelkõige on vaja suuremaid jõupingutusi EL-i heitkogustega kauplemise süsteemi geograafilise ulatuse laiendamiseks** ja nagu eespool nimetatud, **peaks EL esimese sammuna tegema ettepaneku energiatõhusust käsitleva rahvusvahelise kokkuleppe kohta ja seda propageerima**. Lisaks sellele tuleks rohkem tähelepanu pöörata koostööle, eelkõige teiste energiat tarbivate riikidega.

Samuti on olemas võimalused **kaubanduspoliitiliste vahendite** paremaks ärakasutamiseks, et edendada selliseid eesmärke nagu mittediskrimineeriv energiatransiit ja turvalisem investeerimiskliima. EL peaks nõudma selles valdkonnas kehtivate WTO eeskirjade ja põhimõtete rangemat järgmist ning kahepoolsed ja piirkondlikud algatused peaksid tuginema neile eeskirjadele ja põhimõtetele. Sellised kokkulepped võivad sisaldada sätteid, mis käsitlevad turgude avamist, investeringuid, õigusnormide lähendamist sellistes valdkondades nagu transiit ja juurdepääs torujuhtmetele, ning konkurentsi. Tõhustatud turupõhised sätted energiaküsimustes ja kaubandusega seotud energiaküsimustes kaasataks seega EL-i kehtivatesse ja tulevatesse kokkulepetesse kolmandate riikidega.

v) *Arengut soodustav energia*

Arengumaade jaoks on energiale juurdepääs võtmetähtsusega ja Aafrika riikidel, mis asuvad lõuna pool Sahara kõrbe, on maailmas kõige halvem juurdepääs kaasaegsetele energiateenustele. Samal ajal on kasutusel vaid 7% Aafrika hüdroenergia potentsiaal. EL peaks lähenema probleemile kahest küljest: Euroopa Liidu energeetikaalgatuse kaudu ja energiatõhususe olulisuse rõhutamise kaudu arenguprogrammides. Keskendumine näiteks taastuva energia ja väikeste elektrijaamade projektide arendamisele võiks aidata paljudel riikidel vähendada sõltuvust imporditavast naftast ja parandada miljonite inimeste eluolu. Kyoto protokolliga puhta arengu mehhanismi rakendamine soodustaks investeringuid sellistesse energiaprojektidesse arengumaades.

3. JÄRELDUSED

Käesolevas rohelises raamatus on antud ülevaade Euroopa energiaalasest tegelikkusest, esitatud arutamiseks küsimusi ja pakutud välja võimalikke meetmeid Euroopa tasandil. Arutelu edendamiseks on oluline tegutseda ühtselt. Iga liikmesriik langetab otsused oma

eelistustele tuginedes. Samas on ülemaailmselt vastastikku sõltuvas maailmas energiapoliitikal paratamatult ka Euroopa mõõde.

Euroopa energiapoliitikal peaks olema **kolm peamist eesmärki**.

- *Säästvus: i) arendada konkurentsivõimelisi taastuvaid energiaallikaid ja teisi vähem süsihappegaasi tootvaid energiaallikaid ja –kandjaid, eelkõige alternatiivseid kütuseid transpordisektori tarbeks; ii) ohjeldada Euroopa energianõudlust; iii) juhtida üleilmseid jõupingutusi kliimamuutuste pidurdamiseks ja kohaliku välisõhu kvaliteedi parandamiseks.*
- *Konkurentsivõime: i) tagada, et energiaturu avanemine tooks kasu tarbijatele ja majandusele tervikuna, ning samal ajal edendada investeeringuid keskkonnasõbralikku energiatootmisse ja energiatõhususse; ii) leevendada kõrgemate rahvusvaheliste energiahindade mõju EL-i majandusele ja tema kodanikele; iii) hoida Euroopat energiatehnoloogia esirinnas.*
- *Varustuskindlus. Tegeleda EL-i kasvava sõltuvusega energiaimpordist järgmiste vahendite abil: i) integreeritud lähenemisviis: nõudluse vähendamine, EL-i energialiikide kogumi mitmekesistamine, nii et rohkem kasutataks omamaist ja taastuvat energiat, ning eri tarneallikate ja –marsruutide kasutamine energia impordil; ii) sellise raamistiku loomine, mis soodustab piisavaid investeeringuid kasvava energianõudluse rahuldamiseks; iii) EL-i parem valmisolek hädaolukordadega toimetulekuks; iv) tingimuste parandamine Euroopa ettevõtetele, kes otsivad juurdepääsu globaalsetele ressurssidele; v) energiale juurdepääsu tagamine kõikidele kodanikele ja ettevõtjatele.*

Nende eesmärkide saavutamiseks on oluline seada need üldisse raamistikku esimeses EL-i strateegilises energiaaruandes. Seda saaks tugevdada **strateegilise eesmärgi** abil, mille puhul oleks tasakaalus säästva energiakasutuse, konkurentsivõime ja varustuskindluse eesmärgid; näiteks **võiks eesmärgiks olla, et vähemalt kindel osa EL-i koguenergiast peaks pärinema turvalistest ja vähem süsihappegaasi tekitavatest energiaallikatest**. Selles oleks ühendatud liikmesriikide vabadus valida eri energiaallikate vahel ning EL-i kui terviku vajadus sellise energialiikide kogumi järele, milles peegelduksid tema peamised energiaalased eesmärgid.

Rohelises raamatus esitatakse rida konkreetseid ettepanekuid nende eesmärkide saavutamiseks.

1. **EL peab välja kujundama gaasi ja elektrienergia siseturu.** Tegevus võiks hõlmata järgmisi meetmeid:
 - Euroopa võrgu loomine, muu hulgas Euroopa võrgukoodeksi abil. Kaaluda võiks ka Euroopa reguleerivat asutust ja Euroopa energiavõrkude keskust;
 - võrkude parem vastastikune sidumine;
 - raamistiku loomine uute investeeringute soodustamiseks;
 - tõhusam eristamine;
 - konkurentsivõime tugevdamine, muu hulgas reguleerivate asutuste, konkurentsiasutuste ja komisjoni parema koostöö kaudu.

Need meetmed tuleb võtta prioriteediks; komisjon teeb lõplikud otsused lisameetmete kohta, mis on vajalikud tõeliselt konkurentsivõimeliste üleeuroopaliste elektri- ja gaasiturgude väljakujundamiseks, ja esitab konkreetsed ettepanekud hiljemalt käesoleva aasta lõpuks.

2. EL peab tagama, et tema energia siseturg garanteerib varustuskindluse ja liikmesriikide solidaarsuse. Konkreetsed meetmed peaksid hõlmama järgmist:

- nafta- ja gaasivarusid käsitlevate kehtivate ühenduse õigusaktide läbivaatamine, et kohandada neid tänapäeva väljakutsetele;
- Euroopa energiavarustuse vaatluskeskuse loomine, et parandada energiavarustuse kindluse küsimuste läbipaistvust EL-is;
- võrkude parem turvalisus tänu tihedamale koostööle võrguettevõtjate vahel ning võib-olla loodava Euroopa võrguettevõtjate ametliku rühmaga;
- infrastruktuuri parem füüsiline turvalisus, võimaluse korral ühiste standardite abil;
- energiavarude suurem läbipaistvus Euroopa tasandil.

3. Ühendus vajab tõelist, kogu ühendust hõlmavat arutelu eri energiaallikate teemal, muu hulgas kliimamuutuste maksumuse ja nendesse antava panuse teemal, et saaksime olla kindlad, et üldjuhul järgitakse EL-i energiatarbimises varustuskindluse, konkurentsivõime ja säästva arengu eesmärke.

4. Euroopa peab tegelema kliimamuutustega nii, et see oleks kooskõlas Lissaboni eesmärkidega. Komisjon võiks esitada nõukogule ja parlamendile ettepanekud järgmiste meetmete kohta:

- i) energiatõhususe prioriteetsuse selge eesmärk hoida kokku 20% energiast, mille EL muidu kasutaks aastaks 2020, ning kokkulepe konkreetsete meetmete kohta selle eesmärgi saavutamiseks, sealhulgas:
 - energiatõhususe kampaaniad, mis hõlmavad ka hoonete tõhusust;
 - rahastamisvahendite ja -mehhanismide rakendamine, et hoogustada investeringuid;
 - täiendav jõupingutus transpordi valdkonnas;
 - üleeuroopaline “valgete sertifikaatidega” kauplemise süsteem;
 - parem teave teatavate kodumasinade, sõidukite ja tööstusseadmete energiasäästlikkuse kohta ja võimalikud miinimumnõuded;
- ii) pikaajaline taastuvaid energiaallikaid käsitlev tegevuskava, sealhulgas:
 - täiendav jõupingutus praeguste eesmärkide saavutamiseks;
 - arutelu selle üle, millised 2010. aastast kaugemale ulatuvad sihid ja eesmärgid on vajalikud;

- uus ühenduse direktiiv kütmise ja jahutamise kohta;
- üksikasjalik plaan, et stabiliseerida ja järk-järgult vähendada EL-i sõltuvust imporditud naftast;
- algatused, et tuua puhtad ja taastuvad energiaallikad turgudele lähemale.

5. Strateegiline energiatehnoloogiade plaan, millega Euroopa ressursse kasutatakse parimal võimalikul viisil, mis toetub Euroopa tehnoloogiaplatvormidele ning millega luuakse võimalus ühiste tehnoloogiaalgatuste või ühisettevõtete käivitamiseks, et arendada välja juhtivad turud energiauunduste tarbeks. See tuleks võimalikult kiiresti esitada Euroopa Ülemkogule ja parlamendile heakskiitmiseks.

6. Ühine energiaalane välispoliitika. Selleks et astuda vastu väljakutsetele, mida kujutavad endast kõrged ja muutuvad energiahinnad, kasvav sõltuvus impordist, üha suurenev energianõudlus kogu maailmas ja globaalne soojenemine, peab EL-il olema selgelt määratletud energiaalane välispoliitika ja ta peab seda ka ühel häälel järgima, nii riigi kui ka ühenduse tasandil. Selleks teeb komisjon ettepaneku:

- määratleda Euroopa prioriteedid EL-i energiavarude turvalisuseks vajaliku uue infrastruktuuri ehitamisel;
- koostada üleeuroopalise energiaühenduse asutamisleping;
- astuda uude energiaalasesse partnerlusse Venemaaga;
- luua uus ühenduse mehhanism, mis võimaldaks kiirelt ja kooskõlastatult reageerida välistele energiakriisidele, mis mõjutavad EL-i varusid;
- tugevdada energiaalaseid suhteid peamiste tootja- ja tarbijariikidega;
- koostada rahvusvaheline energiatõhususe kokkulepe.